

Oslo 15. juli 2019

postmottak@bld.dep.no

Høringsnotat i forslag til ny barnevernslov

Innledning

Voksne for Barn er en ideell medlemsorganisasjon som særlig arbeider med utfordringene knyttet til barns psykiske helse og oppvekstsvilkår. Et av våre mål er å bidra til å hindre utenforskap og utjevne sosiale ulikheter både i barndommen og i et livsløp. Våre innspill til høringen av forslaget til ny barnevernslov er særlig rettet mot hvordan departementets forslag kan bedre levekårene og rettsstillingen for barn og unge som mottar tiltak fra barneverntjenesten.

Generelle merknader

Høringsnotatet er delvis en oppfølging av NOU 2016:16 *Ny barnevernslov i sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Utredningen har vært på høring. Departementet har funnet det hensiktsmessig å sende forslaget til ny barnevernslov på ny høring, bl.a. fordi høringsnotatet også inneholder andre forslag, og departementet ønsker at høringsinstansene skal få anledning til å uttale seg om helheten i forslaget.

Barnevern er et av de mest kompliserte og utfordrende sosiale felt i samfunnet. Lov om barnevern er en svært detaljert lov, og høringsnotatet er meget omfattende. Formålet med forslaget er å få en mer tilgjengelig lov som er bedre tilpasset dagens samfunn. Målet er at en ny barnevernslov skal bidra til bedre barnevernfaglig arbeid og styrke rettssikkerheten for barn og foreldre. Det er lagt vekt på forenkling av språk og struktur for at en ny barnevernslov skal være mer tilgjengelig for brukerne. Voksne for Barn vil gi departementet honnør for resultatet av disse endringene. Høringsnotatet har en omfattende og nyttig gjennomgang av andre prosesser innen barnevernet som følger egne løp uavhengig av det foreliggende lovforslaget.

Sentrale bestemmelser som følger av forskrift eller rettspraksis er tydeliggjort i lovforslaget. Høringsnotatet inneholder dels språklige forenklinger og klargjøring av nåværende bestemmelser, dels forslag til enkelte nye lovbestemmelser. Voksne for Barn har hovedsakelig merknader til forslagene til enkelte nye lovbestemmelser.

Ved lovendringer som trådte i kraft 1. juli 2018, ble barnevernsloven en rettighetslov for barn. Dette prinsippet er videreført i lovforslaget bl.a. når det gjelder barnets beste som det

overordnede hensynet i barnevernet, barns rett til nødvendige barnevernstiltak og barns rett til medvirkning. Dette er prinsipper som Voksne for Barn tidligere har sluttet seg helhjertet til.

Vi beklager imidlertid at regjeringens løfte i den politiske plattformen om å styrke barnevernsbarns mulighet til å klage på tjenestene de mottar, ikke er fulgt opp. Vi viser til våre kommentarer og forslag under kapittel 14.

Våre merknader følger kapittelinnndelingen i høringsnotatet.

Kapittel 1 Formål, virkeområde og grunnleggende bestemmelser

§ 1-3 Barnets beste

Voksne for Barn er svært tilfreds med at innføres en ny overordnet bestemmelse om at barnets beste er et grunnleggende hensyn i alle handlinger og avgjørelser som berører barn. Dette tydeliggjør at dette er lovens overordnede og viktigste prinsipp. Vi viser også departementets utkast til merknader til bestemmelsen på hvilken måte dette skal gjennomføres når det gjelder alle handlinger og avgjørelser i barnevernet.

I høringsnotatet drøfter departementet hvorvidt om retten til familieliv eller det biologiske prinsipp skal presiseres i loven og ber om høringsinstansenes syn på dette spørsmålet. Høringsnotatet inneholder momenter om behovet for lovfesting eller ikke.

Voksne for Barn legger vekt på at lovfesting av retten til familieliv eller det biologiske prinsipp kan svekke barnets rett til omsorg og beskyttelse, og at hensynet til barnets beste er lovens overordnede prinsipp og viktigste hensyn. Vi støtter derfor ikke at retten til familieliv og det biologiske prinsipp skal inntas i loven.

§ 1-5 Barns rett til medvirkning

Voksne for Barn er tilfreds med at bestemmelsen om barns rett til medvirkning videreføres, og at det i utkast til merknader slås fast at retten til medvirkning gjelder i hele beslutningsprosessen og for alle forhold som vedrører barnet, ikke bare når det tas rettslige eller administrative avgjørelser.

Vi er også tilfreds med forskriftshjemmelen om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon slik at barnets rett til medvirkning blir ytterlige synliggjort.

§ 1-9 Barns kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn

Voksne for Barn hilser denne nye bestemmelsen om at barnevernet i sitt arbeid skal ta hensyn til barnets kulturelle språklige og religiøse bakgrunn, velkommen. Bestemmelsen gjelder for alle aktører i barnevernet, både statlige, kommunale og private som utfører tjenester på vegne av det offentlige og i alle faser av en barnevernssak.

Det fremgår av merknad til bestemmelsen at den ikke gir nærmere føringer for hvordan barnets bakgrunn skal ivaretas eller hvilke tiltak som skal settes inn. Ifølge departementet må dette vurderes konkret ut fra barnets behov og omstendighetene i den enkelte sak.

For at bestemmelsen om at barnevernet i sitt arbeid skal ta hensyn til barnets kulturelle, språklige og kulturelle bakgrunn ikke skal bli en ren papirbestemmelse, ber Voksne for

Barn departementet utarbeide en veileder i samarbeid med relevante organisasjoner mv.

Kapittel 3 Hjelpetiltak

§3-4 Pålegg om hjelpetiltak

Voksne for barn støtter mulighet til pålegg av hjelpetiltak også i samvershjemmet og mener dette er en klar forsterkning av vurderingen av barnets helhetlige omsorgssituasjon og behov.

Kapittel 6 Atferdstiltak m.m

§ 6-2 Vedtak om plassering i atferdsinstitusjon uten samtykke

Det fremgår av merknad til denne bestemmelsen at et av tilleggsvilkårene for at et barn kan plasseres i atferdsinstitusjon uten samtykke, er at barnet har ugyldig skolefravær. Vilkåret er ikke nærmere begrunnet.

Voksne for Barn ber ugyldig skolefravær som tilleggsvilkår for plassering i atferdsinstitusjon uten samtykke, enten begrunnes nærmere eller strykes.

Kapittel 8 Oppfølging av barn og foreldre

§8-6 Oppfølging av barn og foreldre etter vedtak om omsorgsovertakelse

Voksne for Barn vil fremheve viktigheten av god foreldreoppfølging, veiledning og støtte, med fokus på foreldrerollen og barnets beste etter omsorgsovertakelse. Vi vil videre understreke viktigheten av at barnevernet her samarbeider med andre aktører, også brukerorganisasjoner. Vår erfaring er at det for mange foreldre kan ha stor verdi å kunne ta imot tilbud fra en mer nøytral part, i tillegg til barnevernet. Dette gjelder særlig når det gjelder å se barnets beste og egen foreldrerolle uten daglig omsorg.

Kapittel 10 Barnevernsinstitusjoner mv

§10-4 Generelle vilkår for bruk av tvang

Bestemmelsen er ny i loven, men medfører ingen endring i gjeldende rett.

Bestemmelsens annet ledd er formulert slik:

«Det er ikke tillatt å refse barn fysisk, tvangsmedisinere, bruke mekaniske tvangsmidler eller annen fysisk tvang eller makt verken i straffe-, behandlings- eller oppdragelsesøyemed.»

Voksne for Barn viser til forslaget i §1-3 om en ny overordnet bestemmelse om at barnets beste er et grunnleggende hensyn i alle handlinger og avgjørelser som berører barn.

Dette tydeliggjør at dette er lovens overordnede og viktigste prinsipp. Vi viser også departementets utkast til merknader til bestemmelsen på hvilken måte dette skal gjennomføres når det gjelder alle handlinger og avgjørelser i barnevernet. Vi mener dette viktige prinsippet også må gjelde de generelle vilkårene for bruk av tvang i barneverninstitusjoner samt for barn i fosterhjem.

Barnevernsloven har bare *en* forbudsbestemmelse med påfølgende straffeansvar, nemlig forbud mot privat formidling av fosterhjem mv. som straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder.

Bruk av tvang er alvorlig inngripen i barns personlige integritet, og Voksne for Barn ber om departementets forslag til annet ledd erstattes med et eksplisitt forbud med tilhørende straffebestemmelse:

«Det er forbudt å refse barn fysisk, tvangsmedisinere, bruke mekaniske tvangsmidler eller annen fysisk tvang eller makt verken i straffe-, behandlings- eller oppdragelsesøyemed. Den som overtrer forbudet i annet ledd, straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder.»

Kapittel 14 Behandling av saker i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker *§ 14-1 Fylkesnemndas saklige og stedlige ansvarsområde*

Det fremgår av høringsnotatet at departementet på bakgrunn av regionreformen som trer i kraft 2020, ser behov for å endre på bestemmelsen om fylkesnemndas stedlige virkeområde. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om hvorvidt fylkesnemndene bør skifte navn når det stedlige virkeområdet i mindre grad styres av fylkesgrensene. Departementet foreslår Nemnd for barnevern og sosiale saker, Barnevernsnemnda eller Barnevernsretten som aktuelle navn.

Dagens klageregler for barnevernsbarn er verken tilstrekkelige, effektive eller kjente nok. Regjeringen Solberg lovet allerede i regjeringsplattformen fra 2013 å innføre en lavterskel klageordning for barn i barnevernets omsorg for å styrke barnas rettsikkerhet. Løftet ble ikke fulgt opp. I regjeringsplattformen fra 2018 lovet regjeringen, nok en gang å styrke barnevernbarnas muligheter til medvirkning og til å klage på de tjenestene de mottar. Samme løftet gjentas i regjeringsplattformen fra nåværende regjering, med deltakelse fra Venstre og KrF

Voksne for Barn beklager sterkt at et seks år gammelt løfte ikke er innfridd i regjeringens høringsforslag til ny barnevernslov. Vi ser det både som et løftebrudd fra regjeringen og som et uttrykk for at barnevernbarnas rettssikkerhet ikke blir tatt på alvor. Prinsipper om barnets beste og barns rett til medvirkning har ikke fått gjennomslag når det gjelder barnevernbarnas selvstendige klagemuligheter.

Barn har rett til nødvendige barnevernstiltak når vilkårene for tiltaket er oppfylt. Fylkesmannen er klageorgan og avgjørelsene er endelige. De kan rettslig prøves i tingretten. Klagesystemet i lov om barnevern er lite barnesensitivt og lite tilgjengelig for barn. Regionsreformen med sammenslåing av fylker fra 2020 forsterker dette. Fra 2020 følger fylkesnemndene ikke lenger fylkesgrensene. Fylkesnemndene bør derfor skifte navn til Barnevernsretten. Det bør vurderes hvordan avgjørelser fra Barnevernsretten kan anonymiseres og offentliggjøres.

Det må opprettes et eget landsomfattende lavterskel klageorgan for barnevernsbarn. Dette vil gi like rettigheter for alle barn som mottar tiltak fra barnevernet til å klage uansett bostedsfylke. Klageorganet bør hjemles i barnevernloven. Dagens klagemuligheter til fylkesmannen bør oppheves og erstattes av klage til et nytt klageorgan.. Dette bør organiseres som et frittstående forvaltningsorgan, og informere om rettigheter, gi råd om utforming av klager, behandle klager fra barn og foreldre og presentere saker anonymt etter

avgjørelsen Det må dokumentere hva som er barnets mening, og hvilken vekt den er tillagt. Det må også fremgå hvordan barnets beste er vurdert. Samme regler må legges til grunn for avgjørelser både i Barnevernretten og i et nytt klageorgan. Avgjørelser fra Barnevernretten har stor inngripen i et barns og en families liv. En lett tilgjengelig hjemmeside på nett, «Barnevernsklage.no», vil både ivareta hensynet til barnets beste, bidra til å styrke barnevernets omdømme og være en god informasjonskilde for barn, foreldre og offentligheten

Regionreformen medfører at fylkesnemndene ikke lenger følger fylkesgrensene. Fylkesnemndene bør skifte navn til Barnevernretten. Det bør vurderes hvordan avgjørelser fra Barnevernretten kan anonymiseres og offentliggjøres.

Avgjørelser fra Barnevernsklage har stor inngripen i et barns og en families liv. En lett tilgjengelig hjemmeside på nett «Barnevernsklage.no» vil både ivareta hensynet til barnet beste, bidra til å styrke barnevernets omdømme og være en god informasjonskilde for barn, foreldre og offentligheten.

§ 14 i 6 Møter for lukkede dører

Spørsmålet om åpenhet for pressen i fylkesnemnda har vært drøftet, jf. bl.a. Innst. 324 S (2018-2019). Barnevernsbarn får ifølge lovforslaget en lovfestet rett til høres direkte i fylkesnemnda.

Voksne for Barn støtter at saker i fylkesnemnda fortsatt skal føres for lukkede dører. Vi legger avgjørende vekt på hensynet til barnets beste, og barnets selvstendige rett til å verne om sitt privatliv.

Kapittel 15 Kommunenes og barnevernstjenestens ansvar og oppgaver

Sammenhengen mellom alvorlige atferdsvansker og psykiske lidelser hos barn er godt dokumentert. Nyere forskning viser at en høy andel barn med tiltak fra barnevernet også har ulike psykiske lidelser og et sammensatt behov for helsetjenester.

Samarbeid mellom barnevern og psykisk helsevern for barn og unge på tvers av etats- og profesjongrenser er utfordrende til tross for samarbeidsplikter i lovverk og for mange gode tiltak for å støtte et slikt samarbeid. Forskning og erfaring viser at det ikke finnes enkle løsninger når det gjelder tjenester til utsatte barn og unge på grunn av manglende overordnet koordineringsansvar. Gjennom mer enn 10 år har både rekke offentlige utvalg og Stortinget etterlyst hvordan tjenestene kan koordineres bedre.

Barnevernslutvalget mente at utfordringene ikke løses ved enkelte lovendringer i barnevernsløven alene. Det er nødvendig å vurdere ulike virkemidler, herunder faglige, organisatoriske og økonomiske, i samarbeid mellom barnevern og spesialisthelsetjenesten. Utvalget mente det er behov for å utrede en «barnevernhelsereform» for å avklare ansvarsforhold og få til en bedre samordning mellom barnevern og psykiske helsetjenester, samt rusomsorgen. Voksne for Barn støtter forslaget som også har fått tilslutning i den nylig avgitte NOU 2019:14 *Tvangsbegrensingsloven*.

Voksne for Barn viser til Prop. 121 S *Opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse* (2019-2024) hvor regjeringen varsler et utredningsarbeid om hvordan tjenestene til barn og unge kan koordineres bedre, herunder en overordnet koordinering av kommunale tjenester til barn og unge.

Voksne for Barn tar ikke standpunkt forslaget i høringsnotatet om avgrensning av barnevernets ansvar og oppgavene i kommunene. Forslaget må sees i sammenheng med utredning av bedre koordinering av tjenester til barn og unge.

§ 15-12 Kommunens adgang til å kreve egenbetaling fra barn

Barnevernsloven inneholder bestemmelse om at kommunen kan kreve egenbetaling når et barn er plassert utenfor hjemmet slik at barnet helt eller delvis selv skal dekke kostnadene ved oppfostringen så lenge oppholdet varer.

Egenbetaling for barn som mottar tiltak fra barnevernet, kan neppe sies å være en handling til barnets beste. Voksne for Barn ber om at bestemmelsen strykes.

Med vennlig hilsen

Signe Horn
Generalsekretær

Grete Gjertsen
Barnepolitisk rådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskrevne signaturer